

সম্বোধন শব্দবোৰ যথোপযুক্ত স্থানত ব্যৱহাৰ কৰা ভাল।

গুৱাহাটীৰপৰা, দোকানৰপৰা, কেতিয়াৰপৰা নে গুৱাহাটীৰ পৰা, দোকানৰ পৰা, কেতিয়াৰ পৰা? ড° গোস্বামীয়ে কোৱামতে ‘পৰা’ ৰূপটো বিভক্তি নহয়; ই এটা অব্যয়পদহে। গতিকে “সি গুৱাহাটীৰ পৰা আহিলোঁ”, “আমি দোকানৰ পৰা আহিলোঁ”, “তাৰ কেতিয়াৰ পৰা অসুখ হৈছে?” ধৰণেহে লিখিব লাগে। অৰ্থাৎ ‘পৰা’, ‘দ্বাৰা’, ‘সৈতে’, ‘প্ৰতি’ আদি অব্যয়পদবোৰ পৃথক শব্দৰ দৰে লিখিব লাগে। আগৰ শব্দৰ লগত এইবোৰ লগলগাই লিখিব নালাগে।

বিল্ব, অশ্বয়, কল্প, ঈশ্বৰ, অশ্বিনী, স্বৰ, উদ্বেগ, দ্বিতীয়, বিদ্বেষ, অশ্ব আদি শব্দবোৰত ‘ৰ’ বৰ্ণ সংযুক্ত হৈ নাথাকিলেও উচ্চাৰণৰ সময়ত ‘ৰ’ উচ্চাৰণ কৰিব নালাগে। ড° গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ মতে এইবোৰ বিল্ব, অননয়, কনন, ঈচচৰ, অচ্চিনী, চ্চৰ, উদ্বেগ, দ্বিতীয়, বিদ্বেষ, অচ্চ আদি উচ্চাৰিত হয়। ড° গোস্বামীয়ে ‘অসমীয়া ব্যাকৰণ-প্ৰৱেশ’ৰ (পৃষ্ঠা-৪০) আঁত ধৰি ক’ব পাৰি যে ‘হ’ আৰু ‘ম’ বৰ্ণৰ বাদে বাকী অন্য বৰ্ণৰ লগত ‘ৰ’ সংযুক্ত হ’লে ‘ৰ’ৰ উচ্চাৰণ পূৰ্বৱৰ্তী বৰ্ণলৈ সলনি হয় অৰ্থাৎ সমীভৱন হয়। সেইবাবে পক্ষ, বিল্ব আদিক পক্ষ, বিল্ব বুলি উচ্চাৰণ কৰা হয়। কিন্তু ঋগ্বেদ, উদ্ভাউল, উদ্ভাধন আদি কেইটামান শব্দৰ উপৰি ‘হ’ আৰু ‘ম’ বৰ্ণৰ সৈতে যুক্ত হোৱা ‘ৰ’ৰ উচ্চাৰণত পৰিৱৰ্তন নঘটে। ‘হ’ আৰু ‘ম’ বৰ্ণৰ লগত ‘ৰ’ সংযুক্ত হোৱা শব্দকেইটামান হ’ল—আহান, জিহা, অশ্বা, অশ্বিকা, সম্বৰণ, সম্বাদ, সম্বন্ধ ইত্যাদি। এইবোৰত ‘ৰ’ উচ্চাৰিত হয়।

শৰ্মা, নিৰ্দিষ্ট, কীৰ্তন, চৰ্চা, চৰ্ম, দুৰ্বাসা আদিবোৰ শৰ্মা, নিৰ্দিষ্ট, কীৰ্তন, চৰ্চা, চৰ্ম, দুৰ্বাসা আদি ৰূপত লিখাৰ নিয়ম গঢ়ি উঠিছে। ড° গোস্বামীৰ ভাষাত “আজিকালি বানানৰ নতুন নিয়ম মতে ৰেফযুক্ত কোনো বৰ্ণকে দ্বিত্বকৈ লিখা নহয়।” অৰ্থাৎ দ্বিত্ব ব্যঞ্জনত ৰেফ থাকিলে দ্বিত্ব ব্যঞ্জন এটা বৰ্ণলৈ সলনি হয়। একেটা কাৰণতে ‘উৰ্দ্ধ’ শব্দটো ‘উৰ্ধ’, ‘অৰ্দ্ধ’ শব্দটো ‘অৰ্ধ’ হৈছে। কাৰণ ত+থ=থ, চ+ছ=ছ, দ+ধ=ধ আৰু য+য়=যকো ড° গোস্বামীয়ে দ্বিত্ব ব্যঞ্জন বুলিছে। তেখেতৰ ভাষাত “মহাপ্ৰাণ বৰ্ণৰ দ্বিত্ব হ’লে সিহঁতৰ অল্পপ্ৰাণ বৰ্ণটোৰ লগতহে যুক্ত হয়। যেনে— ছ, থ, ধ একোটাহঁত মহাপ্ৰাণ বৰ্ণ। ইহঁতৰ অল্পপ্ৰাণ ৰূপবোৰ যথাক্ৰমে চ, ত আৰু দ। এতেকে ‘ছ’ৰ দ্বিত্ব ছ্ছ→চ্ছ→চ্ছ; সেইদৰে থ্থ→ত্ত→থ, আৰু ধ্ধ→দধ→দ্ধ হৈছে।” (অসমীয়া ব্যাকৰণ-প্ৰৱেশ, পৃষ্ঠা-৪৩) সহজ-সৰল ভাষাত ক’বলৈ হ’লে চ আৰু ছ, ত আৰু থ, দ আৰু ধ বৰ্ণবোৰ একোটা বৰ্ণৰে

ভিন্ন ৰূপ। ঠিক একেদৰে ‘য’ আৰু ‘য়’ বৰ্ণ দুটাও একেটা বৰ্ণৰে দুটা ৰূপ। সংস্কৃত ভাষাৰ ‘য়’ বৰ্ণটোৱেই অসমীয়াত কেতিয়াবা কেতিয়াবা ‘য’ হৈছে। বাস্তৱতে সংস্কৃত ভাষাত ‘য’ বৰ্ণটো পোৱা নাযায়। সংস্কৃত ভাষাৰ ‘য়’ বৰ্ণ থকা শব্দবোৰৰ যিবোৰ শব্দৰ ‘য়’ উচ্চাৰণত অসুবিধা হয়; সেইবোৰ ক্ষেত্ৰত ‘য়’ বৰ্ণটো ‘য’ ৰূপে ব্যৱহৃত হৈছে। অসম ঠাইডোখৰ ভিন ভিন জনজাতীয় ভাষাৰে সমৃদ্ধ হোৱা বাবে ইয়াৰ মানুহৰ উচ্চাৰণ অলপ বেলেগ। সংস্কৃতৰ ‘য়া দেৱী সৰ্বভূতেশু ...’ মন্ত্ৰটো “যা দেৱী সৰ্বভূতেশু ...” বুলি অসমীয়া মানুহে উচ্চাৰণ কৰাৰ কাৰণ এয়াই। বিশেষকৈ আদ্য ‘য’ বৰ্ণযুক্ত শব্দবোৰ অসমীয়াত আদ্য ‘য’ বৰ্ণযুক্ত শব্দত পৰিণত হোৱাৰ কাৰণ এয়াই। সহজভাৱে ক’বলৈ হ’লে জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ বাবে সংস্কৃত শব্দ কিছুমান, যেনে—যুদ্ধ, যোগ, যজ্ঞ, যন্ত্ৰ আদি অসমীয়াত যুদ্ধ, যোগ, যজ্ঞ, যন্ত্ৰ আদি হৈছে। আন কথাত ক’বলৈ গ’লে ‘য’ আৰু ‘য়’ক দুটা ভিন্ন বৰ্ণ নুবুলি একেটা বৰ্ণৰে দুটা ৰূপ বুলিব পাৰি। ‘য’ চিহ্নটোক কিছুমানে ‘য’কাৰ আৰু কিছুমানে ‘য়’কাৰ বোলাবো কাৰণ এয়াই। এনে কাৰণতে ড° গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে কৈছে “‘য’ও অসমীয়া ভাষাত আচৰণতে ‘য’ বৰ্ণৰ দ্বিত্ব ৰূপ।” ‘যা’ এটা দ্বিত্বৰূপ হোৱাৰ বাবেই ওপৰত ৰেফ দিলে এটা ৰূপলৈ সলনি হয়। অৰ্থাৎ ভট্টাচাৰ্য, আচাৰ্য, কাৰ্য, কাৰ্যালয় আদি লিখা হয়। এইবোৰ শব্দত যকাৰ বা যকাৰ দিয়াৰ প্ৰয়োজন নাই।

তেখেতে কৈছে—“উত্তম পুৰুষৰ ক্ৰিয়াপদৰ ‘ওঁ’ বিভক্তিত” চন্দ্ৰবিন্দু দিব লাগে। অৰ্থাৎ কৰোঁ, খাওঁ, কওঁ, ধৰোঁ, লওঁ আদিত চন্দ্ৰবিন্দু দিয়া যায়। কিন্তু খালোঁ, গ’লোঁ, পঢ়িলোঁ, খাইছিলোঁ, গৈছিলোঁ, পঢ়িছিলোঁ আদিত বহুতে চন্দ্ৰবিন্দু ব্যৱহাৰ নকৰে। ড° গোস্বামীয়ে এইবোৰতো চন্দ্ৰবিন্দু দিবলৈ কৈছে। তেখেতৰ মতে—‘হঁক, আৰু ‘হঁত’ প্ৰত্যয়ত চন্দ্ৰবিন্দু দিব লাগে। গতিকে আহঁক, যাবিহঁক, খাবাহঁক আদিতো চন্দ্ৰবিন্দুৰ প্ৰয়োজন; যিদৰে সিহঁত, ইহঁত, তহঁত, ল’বাহঁত, গৰুহঁত, জন্তুহঁতত চন্দ্ৰবিন্দু দিয়া হয়। ড° গোস্বামীৰ ৰচনাৰাজিৰ মাজত এইটো কথাও স্পষ্ট য়ে লওক, হওক কওক, ৰওক আদিত চন্দ্ৰবিন্দু দিব নালাগে। খাওক, যাওক, পঢ়াওক, খুৱাওক, দিয়ক, পিয়ক, শোৱক, ধোৱক, পঢ়ক, কাটক, কৰক আদি শব্দ ‘অক’ বা ‘ওক’ বিভক্তিয়ে গঠিত হোৱাৰ দৰে ল+ওক=লওক, হ+ওক=হওক, ক+ওক=কওক, ৰ+ওক=ৰওক হয়।

১ম, ২য়, ৩য়, ৪ৰ্থ, ৫ম, ৬ষ্ঠ, ৭ম, ৮ম, ৯ম, ১০ম, ১১শ, ১২শ, ১৩শ, ১৪শ, ১৫শ, ১৬শ, ১৭শ, ১৮শ, ১৯শ, ২০তম, ২১তম,

২২তম... আদিবোৰক সংস্কৃত উচ্চাৰণ অনুসৰি অসমীয়াতো উচ্চাৰণ কৰাৰ নিয়ম। এইবোৰক পূৰণবাচক শব্দ বোলে। এই শব্দবোৰৰ উচ্চাৰণ মনত ৰখাটো জটিল হয় বাবে ড° গোস্বামীয়ে ২০তম, ২১তম, ২২তম আদিবোৰ বিছতম, একৈছতম, বাইছতম ... আদি বুলি উচ্চাৰণ কৰিলেও ভুল নহয় বুলিছে। অৰ্থাৎ ১মৰ (প্ৰথম) পৰা ১৯শ (উনবিংশ/উনবিংশতিতম)লৈকে সংস্কৃত নিয়ম অনুসৰি উচ্চাৰণ কৰি ২০তম, ২১তম, ২২তম, আদি ওপৰৰ শব্দবোৰ কেৱল বিছতম, একৈছতম, বাইছতম আদি বুলি উচ্চাৰণ কৰিবলৈ পৰামৰ্শ দিছে। সেইবুলি কিন্তু ১১শ, ১২শ, ১৩শ ... ১৯শবোৰক এঘাৰশ, বাৰশ, তেৰশ, ...উনৈছশ উচ্চাৰণ কৰিব নোৱাৰি। এইবোৰ একাদশ, দ্বাদশ, ত্ৰয়োদশ ... উনবিংশ বুলিহে উচ্চাৰণ কৰিব লাগে, যিদৰে ১ম, ২য়, ৩য়বোৰক প্ৰথম, দ্বিতীয়, তৃতীয় বুলি উচ্চাৰণ কৰা যায়।

অসমীয়া ভাষাত ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ সংখ্যাটোক লৈ সদায় খেলিমেলি লাগে। যদিও ব্যঞ্জন বৰ্মমালাত ৪০টা আখৰ পোৱা যায়, বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত উচ্চাৰণৰ সময়ত ব্যৱহাৰ হোৱা ব্যঞ্জন ধ্বনি সিমানটা নহয়। চ/ছ, ন/ণ, ত/ট/ৎ আদি উচ্চাৰণৰ সময়ত সংস্কৃত ভাষাৰ উচ্চাৰণৰ দৰে কৰা নাযায়। গতিকে উচ্চাৰণত দিশৰপৰা ড° কাকতিয়ে ২৩টা আৰু ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীয়ে ২১টা ব্যঞ্জন বৰ্ণ পোৱা যায় বুলিছে। ড° গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে আকৌ কেতিয়াবা ২১টা আৰু কেতিয়াবা ২৩টা বুলিছে। হ’লেও তেখেতৰ ৰচনাৰাজিত থকা সূক্ষ্ম আলোচনাৰ ভেটিত ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ সংখ্যাটো ২৩ বুলি গ্ৰহণ কৰিবলৈ পঢ়ুৱৈক উৎসাহিত কৰে।—যদি ‘য়’ আৰু ‘ৰ’ বৰ্ণ দুটাক ব্যঞ্জনৰ শাৰীত ধৰা যায় তেতিয়া ২১+২=২৩ হয়। ‘ৰ’ ধ্বনিটোৱে অসমীয়া ভাষাক বাংলা ভাষাৰ পৰা বিশেষভাৱে পৃথক কৰি দেখুৱায়। বাংলাত ‘ৰ’ ধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ নাই। অসমীয়াত কিন্তু ‘ৰ’ৰ ব্যৱহাৰ ব্যাপক। অৰ্থাৎ অসমীয়া ভাষাৰ অন্যতম বিশেষত্বই হ’ল ‘ৰ’ বৰ্ণৰ ব্যৱহাৰ। যি ‘ৰ’ বৰ্ণই অসমীয়া ভাষাৰ এক বৈশিষ্ট্য দাঙি ধৰিব পাৰে; সেই ‘ৰ’ক ব্যঞ্জনবৰ্ণৰ বা বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ তালিকাত গুৰুত্ব সহকাৰে স্থান দিয়াটো দৰকাৰী কথা। আৰু ‘ৰ’ক ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ তালিকাত ৰাখিবলৈ কোৱা ভাল যে, অসমীয়া ভাষাত মুঠ ব্যঞ্জনৰ সংখ্যা ২৩টা। ড° গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ বৈয়াকৰণিক চিন্তাত এনে ভাবনাই প্ৰকট হোৱা বুলি উপলব্ধি হয়।

ঠিকনা : গাঁও আৰু ডাক : বগুৰিহাটী, বেলশৰ, নলবাৰী-৭৮১৩১০, ফোন : ৯৩৬৫৬৫৪৮৮২